

Оксана Забужко стала лауреатом премии Angelus



Автор книги "Музей заброшенных секретов" Оксана Забужко и переводчик Катажина Котинська стали лауреатами восьмой литературной премии Angelus-2013. Об этом сообщается на сайте организаторов премии Angelus. Как отметила во время церемонии награждения председатель жюри Angelus Наталья Горбаневская, в этом году эксперты "решили наградить книгу, которая пронизана историей и настоящим, в которой есть и магия, и любовь, предательство и смерть". Принимая награду, Забужко

отметила: "Я потеряла дар речи. Я понимаю, почему голливудские звезды плачут, когда получают Оскар".

Приз литературной премии Angelus - чек на 150 тыс. злотых и статуэтка авторства вроцлавского скульптора Евы Россано.

В 2013 году, кроме Забужко, на премию были номинированы Карл Маркус Гаусс "В джунглях мегаполиса" (перевод с немецкого), Казимеж Орлось "Дом под Лютней", "Это ночь" Людмилы Петрушевской, "Морфий" Щепана Твардоха, "Дневник" Ежи Пильха и "Грохув" Анджея Стасюка.

Как известно, ранее премию Angelus получил еще один украинец - Юрий Андрухович. Организатором и основателем Центрально-Европейской литературной премии Angelus, которая вручается с 2006 года, является город Вроцлав. Ежегодно победителей конкурса награждают за лучшую прозу, опубликованную на польском языке. Лауреатом может стать писатель из 21 страны Центральной Европы (Албания, Австрия, Беларусь, Босния и Герцеговина, Болгария, Хорватия, Чехия, Эстония, Латвия, Литва, Македония, Молдова, Германия, Польша, Россия, Румыния, Сербия, Словакия, Словения, Украина или Венгрия). Кстати, отмеченный престижной премией роман О. Забужко недавно увидел свет также и в переводе на русский язык.

Вниманию читателей БУЛ

С романом О. Забужко, отмеченном высокой литературной наградой можно ознакомиться в нашей Библиотеке, фонд которой располагает также и другими изданиями произведений популярной писательницы

Подробнее об этом весьма заметном в украинской литературе событии рассказывает «Українська правда. Життя» <http://life.pravda.com.ua/culture/2013/10/20/141168/>

Чому присудження українській письменниці премії "Ангелус" стало для багатьох несподіваним та як міжнародна літературна премія може сприяти порозумінню поміж народами і впливати на економіку європейського міста?

"Ангелус" і культурна стратегія

Новина про присудження **Оксані Забужко** в польському Вроцлаві Міжнародної літературної премії для письменників із країн Центральної Європи "Ангелус" одразу ж після оголошення результатів заповнила стрічки новин українських користувачів соціальних мереж.

Хоча цю стрімкість не можна порівняти з тим, як нещодавно чи не кожен користувач українського Інтернету написав у мережі про свої радісні емоції із приводу перемоги боксера **Володимира Кличка**.

За перемогою Забужко в залі Музичного театру Вроцлава "Капітоль" стежило лише кілька українців і ніхто не вболівав за українку перед екранами домашніх телевізорів, бо ж культурні події такого масштабу і досі не варті в нашій країні прямої телетрансляції.

Протягом кількох днів у Вроцлаві, зізнаюся, мимоволі хотілося нарікати не лише на традиційну байдужість українських телеканалів до подібних культурних перемог, але й, скажімо, на брак книжкової періодики в Україні.

Журнал "Книжки" (Książki), який розповідає полякам про всі новинки книжкового ринку, знайомить із вітчизняними письменниками і присутній на всіх розкладках із пресою (на кіосках є навіть реклама цього журналу!) видався мені чимось інопланетним. Як і премія "Ангелус" для письменників із 21 країни Центральної Європи, яку заснувала міська влада Вроцлава і якою за вісім років існування ще жодного разу не нагородили польського автора!

Нагадаю, що Міжнародна літературна премія "Ангелус" була заснована 2006 року у Вроцлаві. За умовами премії, статуетку ангела авторства **Єви Россано** і чек на 150 000 польських злотих (близько 35 тисяч євро) отримує автор із країн Центральної Європи за прозову книжку, перекладену і видану в Польщі протягом останнього року.

"Не випадково, що ця нагорода була заснована саме у Вроцлаві, адже це мультинаціональне місто, - пояснює директор відділу культури Уряду міста Вроцлав **Ярослав Брода**. - "Ангелус" - це лише частина великої культурної стратегії Вроцлава, яка, ми впевнені, має сприяти і розвитку нашої економіки. Бо ж, підтримуючи європейську літературу, ми стаємо цікавішими для міжнародних інвесторів, і в той же час доводимо світу, що нашою головною цінністю є не гроші, а мистецтво".

Вже сьогодні можна говорити, що ця культурна стратегія справді працює, адже 2016 року Вроцлав стане культурною столицею Європи.

Цікаво, що "Ангелус" фінансується лише міською владою без допомоги спонсорів. Моїм запитанням, чи не викликає це невдоволення мешканців Вроцлава, адже їхні кошти йдуть не на ремонт доріг і будівництво дитячих майданчиків, а на міжнародну премію, якою, до того ж, і досі не нагородили нікого з поляків, пан Брода був здивований: "Що ви? Мешканці Вроцлава пишаються тим, що в їхньому місті існує ця премія, а головне - вони розуміють її користь".

"Ангелус" і розуміння минулого

Для України має бути особливо приємно, що першим лауреатом "Ангелуса" 2006 року став **Юрій Андрухович** із романом "Дванадцять обручів".

"Польща має амбіції регіонального лідерства і вправно реалізує їх не лише в економічній царині, але й культурній, - вважає Андрухович. - І Вроцлав, заснувавши "Ангелус", відіграє у цьому контексті якусь просто таки історичну роль, бо ж саме література найпоспідовніше відстоює фікцію, що така територія, як Центрально-Східна Європа, справді існує".

Після Юрія Андруховича лауреатами "Ангелуса" стали австрійський письменник **Мартін Поллак**, угорці **Петер Естергазі** і **Дьордь Шпіро**, чеський письменник **Йозеф Шкворецький**, білоруська письменниця **Світлана Алексієвич** та хорватський і боснійський письменник **Міленко Єргович**.

Окрім Юрія Андруховича, в попередні роки серед фіналістів були й інші українські письменники: **Олександр Ірванець** із "Рівне/Ровно" (2007), **Марія Матіос** із "Солодкою Дарусею" (2011) та **Андрій Бондар** з "Історіями важливими й неважливими" (Historie ważne i nieważne, 2012).

Оксані Забужко і її "Музею покинутих секретів" (Muzeum porzuconych sekretów), який вийшов минулого року польською мовою у видавництві W.A.B. у перекладі **Катажини Котинської**, випало конкурувати із справді серйозними суперниками.

До фіналу "Ангелуса-2013" також ввійшли твори польських письменників **Єжи Пільха**, **Щепана Твардоха**, **Анджея Стасюка**, **Казимежа Орлося**, а також росіянки **Людмили Петрушевської** та австрійця **Карла-Маркуса Гаусса**.

Багато хто з українців припускав, що премію цього року нарешті має отримати поляк, бо ж, як пожартував у розмові з "УП. Життя" Юрій Андрухович, скільки ж можна вже бути скромними?

Оксана Забужко теж до нагородження робила припущення, що найочевиднішим переможцем мав би стати роман Щепана Твардоха "Морфій".

"Книжки Забужко і Твардоха подібні, - переконаний член журі "Ангелуса", професор Анджей Завада. - Я маю на увазі не проблематику, а спільне бачення певних проблем. Письменники починають свою оповідь у минулому, в роки Другої світової війни, і завершують сучасним життям і сучасними поглядами на націю, історію, патріотизм, і одночасно - любов і людську солідарність. І обидві ці книжки дуже дискусивні, вони вимагають від нас мислити оригінально, позбутися стереотипів, навчитися дивитися на історію з позиції сьогодення".

"Музей покинутих секретів", виданий українською 2009 року, викликав чимало дискусій і в Україні, але після моніторингу польськомовного Інтернету здається, що не менше таких дискусій було і в Польщі ...

Власне, тому перемога роману Забужко в Польщі була дійсно несподіваною. Бо ж напередодні 70-х роковин Волинської трагедії у Польщі почалося бурхливе обговорення цих подій у ЗМІ, апогеєм якого стали дебати із приводу цієї складної сторінки в польсько-українській історії у Сеймі Польщі.

В цьому ж контексті звучать і оцінки польського історика, професора **Ґжеґожа Мотики**, що в "Музеї покинутих секретів" "недостовірно відображено ставлення українців до поляків і євреїв, поляки зображені карикатурно, а про Волинську трагедію згадано дуже дивно". Але разом із тим у польських медіа натрапляємо і на безліч схвальних і навіть захоплених відгуків.

Polityka ствердила, що після цього роману Оксана Забужко "є однією з головних письменниць не лише цієї частини Європи", Newsweek Polska передбачив, що поруч із Польщею росте кандидат на Нобелівську премію, а Gazeta Wyborcza заявила, що роман Забужко - "це порух з українським минулим і сьогоденням, якого ще не було в українській літературі".

І на тлі цієї дискусії перемога роману Оксани Забужко підтверджує слова Ярослава Броди, що члени журі "Ангелуса" не керуються політичними чи національними критеріями, обираючи найкращу книжку, головний критерій - *художня якість тексту*.

У професійність і незаангажованість журі "Ангелуса" вірить і перекладач "Музею покинутих секретів" Катажина Котинська. Коли під час нагородження голова журі, російська письменниця **Наталія Горбанєвська** попросила глядачів поаплодувати перекладачеві за справді важку роботу, пані Катажина погодилася, що переклад "Музею покинутих секретів" став її "найбільшою пригодою".

До речі, з 2009 року статуетку ангела отримує не лише автор найкращої прозової книжки, але й її перекладач на польську мову. Якби ця умова конкурсу існувала з самого початку, нині пані Катажина була б уже із двома "ангелусами", бо ж вона перекладала і "Дванадцять обручів" Юрія Андруховича. Окрім того, в її доробку - переклади текстів **Наталки Сняданко, Любка Дереша, Ярослава Грицака, Наталі Яковенко** та інших українців.

"Сьогодні Вроцлав позиціонується у Польщі як столиця інтелектуального і культурного життя, як місто, в якому добре жити, - зазначає перекладачка. - Й "Ангелус" цей образ підтверджує".

"Ангелус" і нові ідеї для України

У Польщі не практикують "прикрашати" книжки фіналістів "Ангелуса" наліпками із написом "фіналіст" чи "переможець" (як можна побачити в Україні, наприклад, на книжках переможців і фіналістів "Коронації слова" чи "Книги року ВВС").

Не розголошують також останнім часом у Польщі й інформацію про те, яким накладом друкується книжка. Катажина Котинська запевнила, що "Музей покинутих секретів" продається добре і що нещодавно видавець їй повідомив про друк нового накладу. "Аудиторія, яка цікавиться в Польщі українською літературою, стійка і потужна, - зазначає перекладачка. - Це зацікавлення тягнеться ще з 90-х років минулого століття".

Здивувало також, що перед церемонією нагородження у холі Музичного театру Вроцлава "Капітоль" не продавалися книжки фіналістів. Поза тим книжки сімох письменників, які ввійшли до півфіналу, в ці дні стояли на окремих полицях чи столиках у книгарнях Вроцлава, які тут справді - на кожному кроці. В одній із цих книгарень, а також у Вроцлавському університеті протягом тижня перед церемонією нагородження відбулися зустрічі з фіналістами "Ангелуса".

Окремо хочеться зупинитися на самій церемонії. Традиційно вона складалася із двох частин. Спочатку глядачам показали виставу, в рамках якої польські актори презентували фрагменти із творів фіналістів. Презентація "Музею покинутих секретів" для читачів українського видання "Музею покинутих секретів" виглядала трохи дивною.

Режисер вистави обрав той уривок із книжки, де головна героїня журналістка **Дарина Гощинська** протестує проти пропозиції керівництва телеканалу, на якому вона працює, стати ведучою молодіжного ток-шоу. Варто сказати, що тема переходу телебачення від вдумливих соціальних і культурних проектів до розважальних ток-шоу, як засвідчують рецензії у польських медіа, особливо близька місцевим читачам. Поза тим войовнича акторка у короткій спідниці і панчохах у сіточку геть не асоціюється із незалежною і впевненою в собі Дариною. Ну, але це, можливо, особливості прочитання книжки іншою мовою читачами з іншої країни.

Коли ж голова журі "Ангелуса" Наталя Горбанєвська почала здалеку говорити, що цьогорічна книжка-лауреат про магію, любов, смерть і зраду, підозрюю, ще ніхто у залі не знав, хто ж перемає, бо ж такий самий перелік особливостей можна було вжити і стосовно "Морфію" Щепана Твардоха.

Ось чому так розчулено Оксана Забужко, яка на церемонію "Ангелуса" прилетіла відразу після "Днів України у Великобританії", зі сцени сказала, що віднині вона знає, чому голлівудські "зірки" ридають, отримуючи "Оскар"...

"Для нас, поляків, книжка Забужко цікава тому, що ми знаходимо в ній сучасне сприйняття Україною її історії, - пояснив вибір журі Анджей Завада. - Українсько-польська історія була складною і трагічною. Ми маємо її зрозуміти і рухатися в майбутнє. Нам потрібно навчитися дивитися на історію без національних, націоналістичних емоцій. Вроцлав може бути втіленням історії Центрально-Східної Європи, так само, як український Львів, який теж належав різним державам і в якому живуть представники різних національностей. Ось чому українці і поляки можуть і мають зрозуміти одне одного, шукати шляхи для цього порозуміння і ось чому такою важливою є перемога українського письменника".

Одним із перших із перемогою Оксану Забужко привітав лауреат "Ангелуса-2006" Юрій Андрухович. Жартівливо привітав Україну й австрійський фіналіст Карл-Маркус Гаусс, який сказав, що, якби "Ангелус" був футбольним змаганням, то в матчі "Україна-Австрія" Україна б перемогла з рахунком "2:1" (2007 року лауреатом "Ангелуса" став австрійський письменник *Мартін Поллак*. - Ред.).

Привітав пані Оксану і присутній на церемонії український публіцист **Микола Рябчук**. Він зізнався, що, хоча прогнозував перемогу росіяниці Людмилі Петрушевській, щиро радіє новому українському досягненню.

"Це доводить, що Україна існує на мапі Європи, - заявив Рябчук. - Хоча я би особисто дав "Ангелуса" за книжку інтерв'ю з Оксаною Забужко" (*Микола Рябчук має на увазі книжку інтерв'ю польської журналістки Ізабелли Хрушлінської з Оксаною Забужко "Український палімпсест", яка ось-ось має вийти польською і наприкінці року українською у видавництві "Комора"*. - Ред.).

Хочеться вірити, що подвійна перемога України в Міжнародній літературній премії "Ангелус" викличе бурхливіше обговорення стану літературних премій в Україні.

Поки що ми маємо суперечливу Національну премію України імені Тараса Шевченка, десятки маловпливових державних і регіональних літературних премій імені письменників-класиків, приватний конкурс "Коронація слова", премію Польського інституту в Києві для українських

письменників імені **Джозефа Конрада** і "Книгу року BBC", яку присуджує Британська телерадіомовна корпорація. Тобто про премію міжнародного масштабу поки що не йдеться.

Шкода, що така ідея і досі не спала на думку комусь із найбагатших українців. Бо ж, як показує досвід Вроцлава, така премія може сприяти розвитку міста і країни не менше, ніж спортивні турніри, політичні форуми, кінофестивалі чи мистецькі бієнале.

Так само цю ідею могло би запозичити котресь із нестоличних українських міст, яке не знає, як привабити туристів та інвесторів.

Але є надія, що перемога Оксани Забужко вкотре підкреслить важливість цих ідей і сприятиме тому, що в найближчі роки за престижною літературною нагородою найвідоміші письменники світу приїжджатимуть і в Україну.

Тетяна ТЕРЕН, Київ-Вроцлав-Київ, спеціально для "Української правди. Життя"

Всі фото - **Mirek Emil Koch**



Голова журі премії 'Ангелус', російська письменниця Наталя Горбанєвська не приховує своєї радості із приводу перемоги роману Оксани Забужко



Оксана Забужко та перекладач Катажина Котинська



Переможця 'Ангелуса-2013' нагороджує Президент Вроцлава Рафал Дуткевич



Перші вітання від лауреата премії 'Ангелус-2006' Юрія Андруховича



Статуетку 'Ангелуса' виготовила вроцлавський скульптор Єва Россано